

Asia: VN/28134/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidättekö ehdotettua sääntelymallia tarkoituksenmukaisena?

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta.

Esityksen tavoitteena on esitysluonnoksen mukaan täsmentää ja selkeyttää SyytKorvL:n mukaan määrättävää korvausmäärää ja siten parantaa korvausta hakevien asemaa ja sujuvoittaa korvauskäsittelyä. Esityksellä pyritään myös siihen, etteivät korvaukset muodostuisi kohtuuttoman suuriksi ja tarkoituksena on saattaa ne lähemmäs muiden Euroopan maiden tasoa. Laissa säädettäisiin korvauksen perusmäärästä, joka olisi 120 euroa jokaiselta alkavalta vuorokaudelta. Korvausta voitaisiin erityisistä syistä korottaa tai alentaa, kuitenkin niin, että korvauksen määrä olisi vähintään 80 euroa ja enintään 180 euroa. Erityisiä syitä harkittaessa huomioitavat seikat lueteltaisiin laissa.

Lähtökohtaisesti Demla ry pitää esitysluonnoksen tavoitetta täsmentää ja yhdenmukaistaa oikeus- ja korvauskäytäntöä syyttömästi vangituille tai tuomituille maksettavista korvauksista perusteltuna. Demla ry kiinnittää kuitenkin sääntelymallin tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa erityistä huomiota syyttömästi vangittujen ja tuomittujen oikeudelliseen asemaan. Tästä näkökulmasta 180 euron korvauskaton asettaminen on Demla ry:n mukaan epätarkoituksenmukainen ottaen erityisesti huomioon, että vuorokausikohtaiset korvaukset ovat saattaneet nousta 400 euroon tai korkeammalle. On tärkeää, että vapautensa menettäneitä kohdellaan yhdenvertaisesti kärsimyskorvauksia määritettäessä. Kärsimys, jota aiheeton vapaudenmenetys syyttömästi tuomitulle tai vangitulle aiheuttaa, vaihtelee kuitenkin aina tapauskohtaisesti. Kiinteän korvauskaton asettaminen voisi vaikeuttaa vapauden menettäneiden tapauskohtaisten piirteiden huomioon ottamista korvausta määritettäessä. Demla ry pitää epätarkoituksenmukaisena sitä, että korvauskatto voisi johtaa tilanteisiin, joissa vapautensa menettänyt ei saa korvausta, jonka määrä vastaisi aiheutettua kärsimystä.

Demla ry katsoo siis, että korvausmäärien täsmentäminen ja korvauksia määritettäessä huomioon otettavien seikkojen selkeyttäminen korvausta hakevien aseman parantamiseksi ja korvauskäsittelyn sujuvoittamiseksi on kannatettava tavoite. Esitysluonnoksen perusteella syntyy kuitenkin väistämättä vaikutelma, että lain muuttamisella pyritään ennen kaikkea juuri kulujen karsimiseen. Esityksessä määritelty korvaustaso asettaisi korvaukset viime vuosien oikeuskäytäntöön ja Valtiokonttorin korvauskäytäntöön perustuvaa keskimääräistä korvaustasoa alemmalle tasolle. Demla ry katsoo, ettei 180 euron korvauskatto ja esityksen mukainen kautta linjan alhaisempi korvaustaso ole perusteltu, eikä syyttömästi vapautensa menettäneille maksettavien korvausten leikkaaminen ole perusoikeusmyönteistä politiikkaa.

Näkemyksenne korvausmääristä?

Demla ry katsoo, että ehdotetut vuorokausikohtaiset korvaukset ovat liian alhaiset. Korvaustasossa tulisi ottaa paremmin huomioon viime vuosien keskimääräinen toteutunut korvaustaso, joka on Valtiokonttorin tilastojen mukaan arvioituna ollut vuosina 2015–2024 noin 186 euroa vuorokaudelta.

Luonnosesityksessä ehdotetaan korvauksen perusmääräksi 120 euroa/vrk. Vuorokausikohtaista korvausta voitaisiin erityisistä syistä korottaa tai alentaa. Ehdotettu korvauksen määrä olisi kuitenkin vähintään 80 euroa ja enintään 180 euroa jokaiselta vuorokaudelta, jona henkilö on ollut vapautensa menettäneenä. Luonnosesityksessä esitetty korvauskatto (180 euroa/vrk) on huomattavasti alhaisempi kuin korvauskäytännössä aiemmin annetut korkeimmat korvausmäärät (400 euroa/vrk) ja viime vuosikymmenen keskimääräinen korvaustaso (kokonaiskorvaus keskimäärin 186 euroa/vrk josta kärsimyskorvausta arviolta 162 euroa/vrk) lähentelee nyt ehdotettua korvauskattoa. Näin ollen ehdotetut korvausmäärät ja kiinteä korvauskatto alentavat vapauden menetyksen johdosta annettujen korvausten määrää.

Luonnosesityksen yhtenä tavoitteena on välttää kärsimyskorvausten muodostuminen kohtuuttoman suuriksi ja se, että korvausmäärät olisivat lähempänä useiden muiden Euroopan maiden korvaustasoja (s. 21). Tavoitteena on luonnosesityksen mukaan tältä osin pienentää valtion maksettavaksi tulevien kärsimyskorvausten määrää ja siten saada aikaan säästöjä (s. 21). Demla ry huomauttaa, että ehdotetut kiinteät korvausmäärät kuitenkin koskevat henkilöitä, jotka valtio on aiheettomasti pidättänyt tai vanginnut eli joiden perusoikeuksiin on merkittävästi kajottu. Kyse on oikeusjärjestelmän epäonnistumisesta, joka korvataan. Demla ry katsookin, ettei säästötavoitteiden tulisi vaikuttaa syyttömästi vangitun tai tuomitun saamaan korvausmäärään.

Näkemyksenne korvauksen määrän arviointiin vaikuttavista seikoista, mukaan lukien siitä, että vapaudenmenetyksen kesto ei enää vaikuttaisi vuorokausikohtaiseen korvaukseen?

Demla ry katsoo, että vapaudenmenetyksen keston tulisi lukeutua harkinnassa huomioon otettaviin ensisijaisiin objektiivisiin seikkoihin. Esitysluonnoksen ratkaisua on perusteltu seuraavasti:

“[E]i ole lainkaan yksiselitteistä, että vuorokausikohtaisen korvauksen tulisi kasvaa vapaudenmenetyksen kestäessä. Pikemminkin on ajateltavissa, että kärsimys on usein erityisen suurta vapaudenmenetyksen alussa ja tasaantuu sen jälkeen. Se, kuinka vapaudenmenetyksen kesto vaikuttaa henkilöön, on joka tapauksessa hyvin yksilöllistä. Saatavilla ei ole tutkimustietoa, joka tukisi sellaista päätelmää, että vuorokausikohtaisen kärsimyskorvauksen tulisi kasvaa vapaudenmenetyksen pituuden myötä.” (s. 18)

Demla ry ei pidä esitysluonnoksen perusteluita tältä osin vakuuttavina. Yhtä lailla on esimerkiksi ajateltavissa, että pidempi aiheeton vapaudenmenetyks on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi suurempia turhautumisen, epäoikeudenmukaisuuden ja toivottomuuden kokemuksia, ja siten suurempaa kärsimystä syyttömästi vangitulle tai tuomitulle. Vapaudenmenetyksen kesto on sellainen selkeä, helposti todennettava ja yksiselitteinen seikka, joka Demla ry:n näkemyksen mukaan tulisi ottaa harkinnassa huomioon ensisijaisena objektiivisena seikkana.

Demla ry huomauttaa myös, että aiemmin nimenomaan pitkistä vapaudenmenetyksistä on maksettu korkeampia vuorokausikohtaisia korvauksia. Koska ehdotus on perusteltu suhteellisen niukasti, jää vaikutelma, että tältäkin osin pyritään ennen kaikkea saamaan säästöjä.

Näkemyksenne mahdollisuudesta korottaa tai alentaa kokonaiskorvauksen määrää (4 a § 4 mom.)?

Demla ry pitää kannatettavana, että kärsimyksestä maksettavan kokonaiskorvauksen määrää voidaan korottaa tai alentaa mikäli korvaus muutoin muodostuisi ilmeisen kohtuuttomaksi. Näin ollen korvauksen määrittäminen ei riippuisi yksin vuorokausikohtaisesta korvauksesta, vaan kokonaiskorvausta harkittaessa voitaisiin vielä arvioida korvauksen kohtuullisuutta. Luonnosesityksen mukaan tarkoituksena kuitenkin on, että kynnys säännöksen soveltamiselle olisi hyvin korkea. Demla ry kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotetussa lainkohdassa eikä luonnosesityksessä täsmennetä, millä perusteilla kokonaiskorvaus muodostuisi ilmeisen kohtuuttomasti. Tältä osin kokonaiskorvauksen kohtuuttomuuskynnyksen edellytyksiä tulisi tarkentaa.

Pidättekö rahamäärien tarkistamisen tapaa asianmukaisena?

Demla ry:llä ei ole lausuttavaa rahamäärien tarkistamisen tavan asianmukaisuudesta.

Näkemyksenne siirtymäsäännöksestä?

Demla ry katsoo, että ehdotetun siirtymäsäännöksen sijaan tulisi noudattaa vahingonkorvauksen perusperiaatetta siitä, että korvausvastuu määräytyy vahinkotapahtuman eli tässä tapauksessa vankeuden alkamisen ajankohtana voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Onko esityksen vaikutukset asianmukaisesti arvioitu?

Demla ry katsoo, että esityksen vaikutusten arvioinnista käy ilmi, että esityksellä pyritään ennen kaikkea säästöihin. Esityksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu kattavammin kuin perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, jotka Demla ry:n näkemyksen mukaan tulisi arvioida kattavammin. Demla ry huomauttaa, että esityksen arvioidut taloudelliset vaikutukset ovat vähäpätöiset (keskimäärin noin

50 000 euroa vuodessa) esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutuksiin nähden. Esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin tulisi olla ensisijaista. Vaikutusten arvioinnissa tulisi selvittää tarkemmin, miksi viime vuosikymmenen (esityksessä liian korkeana pidettyyn) korvaustasoon on päädytty ja miten sitä on korvauskäytännössä perusteltu, ja miten ehdotettu alempi korvaustaso siten vaikuttaa vapaudenmenetyksen kohteeksi joutuneiden oikeusasemaan. Ilman tällaista arviointia on vaikea pitää alhaisempaa korvaustasoa perusteltuna ja vaikutusten arviointia sen osalta riittävänä. Kuten esityksessä on todettu, myös korvausten esitetty vuorokausikohtainen yläraja yhdistettynä rajatumpaan tapauskohtaiseen harkintavaltaan heikentää vapaudenmenetyksen kohteeksi joutuneiden oikeusasemaa.

Onko teillä yleisiä huomioita tai muuta lausuttavaa esityksestä?

Demla ry:llä ei ole esityksestä muita huomioita. Demla ry haluaa korostaa sitä, että SyytKorvL:n muutoksen ei tule perustua valtionalouden säästöpaineesiin.

Näkemyksenne syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettuun lakiin liittyvistä muista uudistamistarpeista (ks. jakso 2.9.5)

Demla ry:llä ei ole lausuttavaa muista SyytKorvL:n uudistamistarpeista.

Kaavi Susanna
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry